

PHILOSOPHICAL SCIENCES

НООСФЕРНО-НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ФОРСАЙТ РОЗВИТКУ ФІЛОСОФІЇ НОО-ОСВІТИ В ГНОСЕОМЕТРИЦІ НООСФЕРНО-ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Капіца Володимир Федорович

д.філос.н., професор

Криворізький національний університет

м. Кривий Ріг, Україна

Вступ./Introduction. Модерновий характер ноосферно-наукових досліджень зобумовлений оновленням класичної, некласичної і постнекласичної філософії науки і створенням засад онтології і гносеології ноо-науки, методології та епістемології продукування ноосферного знання в процесі проведення ноо-досліджень. В їх основу покладаються погляди В.І. Вернадського про науку як певну ноосферно-наукову реальність, коли природна біосфера перетворюється на розумову сферу, де здійснюється «процес зросту науки, наукового розуміння», відбувається «налагодження планетарного обміну речовиною та енергією на Землі», що формує ноосферу [1, с.31]. На основі сучасних ноосферно-наукових досліджень відкривається можливість визначити ноосферу в якості вищевимірної реальності мислетворчих процесів, що самоорганізуються і впорядковуються в ноосферне буття «сфери розуму» на основі всезагального ноосферогенезису суцього [2, с.250]. Подібне онтогносеологічне розуміння ноосфери дозволило представити ноосферно-наукові дослідження і ноо-науку в якості «ноосфери інноваційного мислення і ноо-пізнання» [3], розробити інноваційну методологію та епістемологію ноосферного зросту знань [4], створити дослідні програми з ноосферних технологій та їх НТ-праксіси в проектних ноо-інноваціях [5]. Головна особливість ноосферних дослідних програм – це подолання

парадигмальної розривності в наукових знаннях в ході наукових революцій (Т.Кун) з можливістю досягти безперервно-недискретного зросту знань розвитку науки (І.Лакатос). В подібних дослідних програмах налагоджується баланс між «прогресивністю» і «регресивністю» наукових досліджень. Це утворює «евристичну біполярність» у з'єднанні філософії і науки, де представлена «діалектика позитивної і негативної евристики» в єдності і «конкуренції дослідних програм» [6, с.73-74,148].

Мета роботи./Aim. Виявлення основних гносеометричних параметрів ноосферної освіти, виходячи з проведених ноонаукових досліджень, котрі можна науково-практично застосувати для здійснення інноваційного форсайту як самої науки, так і модернізації сучасного освітнього процесу. Головна проблема – це створення і задіяння ноосферної методології в сучасній освіті на засадах ноо-науки, розвиток на цій основі ноосферного світорозуміння і ноосферного мислення з застосуванням методів ноосферно-світоглядних практик і ноо-технологій. Це представлено у 5-и ступіневому «освітньому виробництві» креативних здібностей, творчих діяльностей та інноваційних знань [7, с.123].

Матеріали і методи./ Materials and methods. Основна теза. Це можливість здійснення інноваційного форсайта в розвитку науки та втілення інноваційних знань в освітньому процесі на основі ноосферної методології, ноо-гносеометрики освітнього виробництва і передачі навчальних знань методами задіяння ноосферного фактора. Інноваційний форсайт досягається шляхом створення багаторівневої освітньої реальності на основі розроблених стандартів ноосферно-наукової раціональності, котрі дозволяють *сформувати інноваційне навчальне середовище*. Це особлива «освітня реальність», котра в гносеометриці першого рівня свого розвитку в якості ОГР (освітньо-гносеологічна реальність) дозволяє сформувати *комунікативне навчальне середовище*. Воно створюється за ноосферно-науковим стандартом раціональності інтеркомунікативності – ІКСР [8, с.499]. ОГР «2-го рівня» представлена *«когнітивним навчальним середовищем»*, котре формується за

інформаційно-семантичним стандартом раціональності – ІССР [8, с.530]. ОГР «3-го рівня» предстає як «інноваційно-імагінальна реальність» в науковому прогнозі-локусі її представлення в якості *«інноваційно-інтегрованого навчального середовища»*. Це може бути *науково-освітній кластер «випереджаючого навчання» в системі аферентивної освіти*, що створюється за інноваційними методиками і ноосферною методологією. Гносеометрика освітнього кластера відповідає інформаційно-імагінальному стандарту раціональності (ІСР) і має конкретну освітню форму *«навчального композитрона»* [8, с.581, 613-614]. «Освітня реальність» в гносеометриці «4-го рівня» предстає в якості *«креативного навчального середовища»*, котре створюється за трансформативно-конструктивним стандартом раціональності (ТКСР). В ньому починає безпосередньо діяти ноосферний фактор освіти з впровадженням конкретних освітніх інновацій шляхом трансформації *«імагінальних конструктів»* навчання (експериментальних) в *«реальні конструкти»* предметних розробок [3, с.338]. ОГР «5-го рівня» дозволяє її представити в якості *«освітньо-ноосферної реальності»* за стандартом інформаційно-креативної раціональності (СІКР) і сформулювати *креативно-синергетичне навчальне середовище* на основі освітніх інновацій [3, с.675].

Методи ноосферно-наукових досліджень та розробки освітніх ноо-інновацій. Серед них: методи світоглядно-методологічної рефлексії, системно-номонологічного прогнозу інновацій, інформаційно-семантичний метод і метод креативно-синергетичного синтезу; методи ноосферно-семіотичного програмування, ноосферно-імпрінтінгового моделювання та конструювання ментало-когнітивних і ноо-ментальних паттернів розпізнавання знань в їх інноваційних конструктах. А саме – методи енактивного конструктивізму у створення нових знань в пізнавальних діях (enactio) інноваційного форсайта в методи аферентивного випередження в продукуванні інноваційних знань та їх передачі в освітньому процесі. При цьому *методологічно складні інноваційні поняття операційно-методичного конфігуруються в певній «структурній дескрипції» з кількох термінів та в форматі єдиного «понятійного*

конфігуратора» кодується у відповідному імпрінт-запису. Менталокогнітивний паттерн (МКП) – це системно-комплексне поняття, що предстає в матричній конфігурації кількох імпрінтів, котрі логістично компонуються як певна «блок-схема» освітнього композитрона. Нооментальний паттерн (НМП) – включає енактивно-креативну дію ноо-фактора (як «креатрона»). Використання енактивних методів для продукування інновацій та енактивних технологій дозволяє досягти «самореферентності, саморефлексії, автономії та самодостатності» суб'єкта «пізнавальних дій» і розвинути ментальну здібність до «управління реальністю» через «аттрактор її майбутніх станів» [9, с.21,165].

Основний контент. Формування освітньо-ноосферної реальності повинно відбуватись за певною гносеометрикою створення «інноваційної реальності», що управляється за певною номологічною дією ноосферного фактора. Найбільш прогресивні способи і типи модернізації вищої освіти виходять з необхідності впровадження «інноваційної світоглядної парадигми» в освітній процес, «формотворення освітнього модерн-світогляду» на основі розвитку «інноваційних професійно-світоглядних уявлень» [7, с.543,555]. Сучасні наукові дослідження доводять, що модернізована система вищої освіти повинна предстати як «самонавчальна організація», а інтеркомунікативний діалог «студент – викладач» необхідно трансформувати в творчо-пізнавальний процес «студент–дослідник – експериментатор» [10,с.259-261]. В нашій концепції – це *ноосферно-освітнє виробництво людських ресурсів в їх вищому культурно-ціннісному значенні і духовно-творчій самореалізації в інноваційних моделях успішної професійної діяльності* (11, с.103). За авторською думкою, гносеометрика інноваційного форсайта в сучасному модер-освітньому процесі повинна базуватись на філософсько-світоглядних положеннях ноосферної освіти, в показниках ноо-науки і на результатах ноосферних досліджень в їх конкретних практиологічних побудовах.

1. Перша ступінь ОГР (освітньо-гносеологічної реальності) формується на *механізмах навчальної самоорганізації* в бінарній конекції та опозиції

внутрішньої ментальної інтроспекції (в освітніх інтенціях суб'єкта) та зовнішніх комунікативних інтеракціях суб'єктів навчання. Креативна здібність (КЗ) до *енактивної навчальної самоорганізації* (ЕНСО) формується через пізнавальні логономози з розвитку навчально-світоглядної та їх світоглядно-ціннісного позиціювання (СЦП) у формі світоглядно-пізнавальних установок (СПУ). Імпрінтний запис: НСУ → СЦП(СПУ) → КЗ (ЕНСО), що відповідає ОГР -1.

2. Друга ступінь ОГР-2 формується на *механізмах навчальної самораціоналізації* в бінарній конекції та опозиції *світоглядно-ціннісної самодетермінації* (в оволодінні фахом) та вибору – детекції в різних локусах *смыслоціннісного самовизначення*. Креативна здібність до *енактивної навчальної самораціоналізації* КЗ (ЕНСР) виникає в разі дії програмуючого логономоза з розвитку вміння до навчально-світорозумового вибору (НСВ) за пріоритетами професійного самовизначення (ОППВ) та в домінуючому навчальному локусі (ДНЛ) освітньо-професійного цілепокладання (ОПЦП). Імпрінтний запис: НСВ(ОППС) → ДНЛ(ОПЦП) → КЗ(ЕНСР, що відповідає освітньо-гносеометричній реальності ОГР-2. Загальна номонологія при ступінево-реальнісному переході ОГР-1 → ОГР-2 представлена навчальним опредмеченням комунікативної інтерактивності суб'єктів в їх професійно-ціннісному виборі- самовизначенні і фаховому цілепокладанні. Ноосферна номонологія: почуттєвий світогляд → раціоналізоване понятійно-світорозумове мислення → ноосферна багатовимірна ментальність → ноосферне світорозуміння.

3. Третя ступінь ОГР-3 вже формується як суто освітня ноосферна реальність (ОНР) на *механізмах освітньо-професійного саморозвитку* в бінарності когнітивно-смыслової раціональності і ноосферно-світорозумового розвитку в спектрі та інваріантах когнітивно-професійної самоідентифікації. Креативна здібність до *освітньо-професійного саморозвитку* КЗ(ОПСР) виникає в разі дії програмуючого логономоза у напрямі розвитку смыслової навчальної рекурсії в різних поняттєвих значеннях СНР(ПЗ), вміння їх

семантично інтерпретувати в модальності суджень (СІМС) та в різних семіотичних дискурсах (СД) зі зведенням їх в єдиний локус фахової когнітивної ідентифікації (ФКІ). В імпрінтному запису: СНР(ПЗ) → СІМС(СД) → ФКІ → КЗ(ОПСР). Загальна номонологія ступінево-реальнісного перетворення ОГР-2 → ОГР-3(ОНР) представлена опредмеченням професійного самовизначення і фахового цілепокладання в праксіологічну когнітивну ідентифікацію за фіксованими параметрами професійного саморозвитку: смислова рекуренція → семантична інтерпретація → семіотичні дискурси → когнітивно-фахова ідентифікація. Ноосферна номонологія: ноосферно-багатовимірне мислення → когнітивно-смислова рекуренція → праксіологічна інтерпретація → ноосферно-когнітивне світорозуміння → ноосферно-технологічні практики.

4. Четверта ступінь ОГР-4 (ОНР) має в своїй основі *механізм автентичної професійно-творчої самореалізації (А-ПТСР)* в бінарності професійно-освітнього самоздійснення і критично-оцінювальної естимації в реалізованих норма-цінностях. Креативна здібність підіймається на онтологічну ступінь «креативної сили» безпосередньо діючого ноосферного фактора, а програмуючий логономос безпосередньо зобумовлює процеси креативного синтезу з яскраво вираженою синергетикою в предметних пізнавально-реалізаційних діях суб'єктів (ППРД). Креативна сила синергетичного синтезу в параметрах КССС/ППРД освітніх суб'єктів представлена в програмуючій дії логономоса, коли висхідна *творчо-проектуюча інтенція (ТПІ)* безпосередньо опредмечується в *локусі екстенційної реалізації (ЛЕР)* і через *нормоціннісну критичну оцінку (НЦКО-естимація)* досягається *реалізаційна автентичність професійно-освітнього самоздійснення* в модусі автентичної професійно-творчої самореалізації (А-ПТСР). В імпрінтному запису: ТПІ/ЛЕР → НЦКО → А-ПТСР → КССС/ППРД, що відповідає загальній номонології креативно-синергетичного перетворення ОГР-3 → ОГР-4(ОНР). Логістичний дискурс креативного синтезу: предметна екстенція → реалізована (опредмечена) інтенція → критична

оцінка(естимация)→нормоціннісна верифікація → вторинна ідентифікація (креативно-об'єктна)→реалізаційна автентичність. Ноосферна номонологія задіяння креативної сили синергетичного синтезу: творчо-проективна інтенція на реалізацію (ідеальна) → креативна екстенція конструктивного втілення (матеріальна) → креативно-ноосферне з'єднання в ноо-технології → креативно-синергетичний синтез → креативна дія ноосферного фактора.

5. На п'ятій ступені розвитку освітньо-гносеометричних реальностей формується ОГР-5 в якості самодостатньої освітньо-ноосферної реальності (ОНР). Вона системно (метасистемно) функціонує через синергетичну дію комунікативно-когнітивних і креативно-синтезуючих ноосферно-технологічних НТ-праксисів КК/КС(НТП). Це змінює сам реальнісний масштаб ОГР-5 (ОНР), котра у своєму охопті науково-освітніх процесів виходить у метасистемно-синергетичний вимір «понадсистем» і понадскладних структур, що мають глобальний і світорозумово-інноваційний характер. Тобто стають дійсними *«інноваційними реальностями»*, в котрих інноваційний форсайт дозволяє «висвічувати» і футуроскопічно визначати конкретні локуси майбутнього через детермінанти ноосферних інновацій в розвитку науки і суспільства [12].

Результати та обговорення./Results and discussion. До основних результатів можна віднести: (1) створення філософсько-наукових засад для проведення інноваційних наукових досліджень на основі ноосферного світорозуміння, ноо-методології та в конкретній гносеометриці ноосферного знання, ноо-науки і ноо-освіти; (2) розробка і застосування ноосферних методів гуманізації науки та вищої освіти на духовно-ціннісних засадах творчої самореалізації, розвитку креативних здібностей до створення інновацій; (3) репрезентація багатоступіневої інноваційної ноосферно-освітньої системи з фіксацією гносеологічних параметрів інноваційного форсайта науково-освітніх процесів; (4) створення механізмів багатоступіневої модернізації освітнього процесу на основі ноонаукових досліджень з розвитку креативних сил, задіяння ціннісних детермінантів в отриманні освіти та наповнення її ціннісним смислосзначенням через успішну професійно-творчу самореалізацію.

Обговорення виявило нагальність розробки теми наукового дослідження на промисловому виробництві та в дослідженнях процесів ноосферогенезису суспільства. Ноосферно-технологічні НТ-практиси потребують своєї розробки і запровадження як в гуманітарних, так і технічних науках, насамперед, при створенні ноосферних проектів і програм для модернізації основних сфер суспільної життєдіяльності, втілення інновацій у ноосферних соціополісах випереджаючого ноосферного розвитку.

Висновки./Conclusions. Розглянута проблема має важливе значення для подальшого прогресу науки, її зросту з існуючого рівня постнекласичної науки та підняття на рівень ноосферно-наукових досліджень і ноо-науки. Це забезпечить її реальний інноваційний розвиток у формах ноосферного знання і ноо-пізнання, для чого потрібна подальша розробка онтогносеологічних, методологічних та епістемологічних засад з системної модернізації всіх сфер людської життєдіяльності на основі активної дії ноосферного фактора.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. Кн.2. Научная мысль как планетарное явление. – М.: Наука, 1978.
2. Капіца В.Ф. Ноосфера / Філософія: терміни і поняття. Навчальний енциклопедичний словник. – Львів: «Новий світ – 2020», 2020. – 492с. - С.251.
3. Капіца В.Ф. Філософія науки як ноосфера інноваційного мислення і ноо-пізнання. Кн.2. – Кривий Ріг: Видав. центр, 2018. – 797с.
4. Капіца В.Ф. Філософія науки: інноваційна методологія та епістемологія ноо-сферного зросту знань. Кн.3. – Кривий Ріг: Видав. центр, 2018. – 731с.
5. Капіца В.Ф. Філософія і методологія ноо-науки: дослідні програми з ноосферних технологій та їх НТ-практиси в проектних ноо-інноваціях. Кн.4. – Кривий Ріг: Видав. центр, 2019. – 939с.
6. Лакатос И. Методология исследовательских программ. – М.: АСТ, 3003. – 380с.
7. Капіца В.Ф. Творча самореалізація та успіх у професійній діяльності.

– Кривий Ріг: Видав. центр, 2015. – 745с.

8. Капіца В.Ф. Філософія науки та ноосферно-наукові інновації в мисленні та пізнанні. Кн.1. – Кривий Ріг: Видав. центр, 2016. – 623с.

9. Князева Е.Н. Энактивизм: новая форма конструктивизма в эпистемологии. – М.: Центр гуманит. инициатив, 2004. – 352с.

10. Сенге П. Пятая дисциплина. Искусство и практика самообучающейся организации. – М.: Олимп-Бизнес, 2003. – 408с.

11. Капіца В.Ф. Інноваційні моделі молодого фахівця та їх реалізація в успішній професійній діяльності. Кн.2. Кривий Ріг. : Видав. центр, 2014. – 523с.

12. Капіца В.Ф. Філософія науки та інновацій. Навчальний посібник. – Кривий Ріг: Видав. центр, 2020. – 429с.